

A *Florentina* szelencéje a szerelem és barátság ódáját, valamint a bor örömét rejti magában

Egyed Emese (szerk.): *Igaz barátságnak és szíves szeretetnek tüköre: Florentina*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár 2025. 300 oldal

Régi magyar irodalmunk egy értékes, röviden csak *Florentinának* nevezett színművét Egyed Emese József Attila-díjas költő, egyetemi tanár és irodalomtörténész 2024-ben rendezte sajtó alá. Az általa talált kéziratot értelmező tanulmánnyal látta el, majd az EME kiadójánál könyvformátumban jelentette meg. A kiadásban a rendelkezésre álló kéziratok és nyomtatott változatok közül Egyed az Esztergomi Főegyházmegyei Könyvtárban őrzött teljes egészében fennmaradt kéziratot közli betűhíven. A kötet ugyanakkor kitekintést nyújt a többi változatra is, illetve közli a szövegcsoporthoz rendelhető közjátékokat. A történet voltaképpen a *Ponciánus császár históriája* egyik novelláját, nevezetesen az *Amicust* bontja ki, illetve nivellálja összetett, drámai konfliktusokban bővelkedő színművé – részint ebben látom a mű irodalomtörténeti jelentőségét.

A *Florentina* legkorábbi ismert kiadása feltehetően 1751-ből származik (ezen a nyomtatványon azonban sem a kiadás helye, sem az évszám nem szerepel). A *Régi Magyar Drámai Emlékek* című sorozat 1960-as kötete a mű 1762-es, pozsonyi kiadását közli újra, a mellékletben pedig annak a kézirat

szövegnek az összeállított változatát is megtaláljuk, amely két töredékes kézirat alapján került rekonstrukcióra a szerkesztő által. A *Florentina* az 1750-es évektől kezdve mintegy száz éven át újranyomásokban élt tovább: ez idő alatt közel tíz kiadást ért meg. Még 1865-ben is megjelent Budán, a Gyurián és Bagó nyomdában, amely különben főként kalendáriumok nyomtatására szakosodott. A fennmaradt példányokból, amelyek nem melleleg 100 lap terjedelmű ponyvakiadások voltak, mára csak kevés maradt fenn. Ez a tény arra következtetésre enged vezetni, hogy a *Florentina* a maga idejében népszerű olvasmányoknak számított.

Egyed Emese a szerző kilétét illetően új szempontot képvisel. Eltérve Latzkovits Miklós és Mészáros Zoltán álláspontjától, akik a színművet Gyöngyösi Istvánnak tulajdonítják, Egyed kétségeket fogalmaz meg ennek a bizonyosságával szemben. Felveti, hogy a gyanú Amade Lászlót is érinti, akinek költői művei több helyen is párhuzamot mutatnak a *Florentina* egyes soraival. Amade László a szintén költőként ismert Amade Antal fia, a 18. század első felének jelentős lírikusa volt. Művészetét elsősorban udvarlóversei révén ismerjük, amelyek

György Norbert (2002) – mesterképzős hallgató, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, *norbert.gyorgy1@stud.ubbcluj.ro*

<https://doi.org/10.36373/em-2025-3-18>

játékos hangvétellükkel és a rokokó stílus-irányzatából kölcsönzött gazdag ornamentikájukkal tűnnek ki.

Másfelől a színmű műfaji meghatározhatósága sem egyszerű. A *Florentina* a verses históriától kezdve, a komédián keresztül a különböző témákat érintő hosszas beszélgetésig meghatározó vonásokat hordoz magán, de egyikhez sem sorolható be egyértelműen; mindazonáltal a kritikái apparátus érveket és ellenérveket hoz fel egyik-másik műfaj mellett. Egyed Emese kritikai kiadása jelentős lépést jelent a további irodalom- és drámatörténeti kutatások szempontjából.

A *Florentina* történetét a szerelem indítja útjára és végezi be. Philostenes, akinek szerelmét *Florentina* egyetlen pillantása lobbantja lángra, hasonlóságot mutat Dantéval, akinek lelkében örök nyomot hagyott a gyerekkorában látott Beatrice. De míg Dante maga indul útra – igaz nem egyedül, hanem Vergiliusszal –, addig Philostenes folyamatosan barátja, Hermias segítségéhez folyamodik. Hermias az, aki előbb Philostenes felé fordítja *Florentina* sokáig elutasítást hordozó szívét; illetve szintén ő az, aki párbajt vív Severusszal, a színmű intrikusával, aki a beteljesülés felé közelítő szerelmet igyekszik az élete árán is megátolni. Ez a párbaj egy drámaírói bravúrral valósulhat meg, jelesen egy szerepcserének köszönhetően. Ez a szerepcsere a *Toldi szerelméből* ismerős párbajt juttathatja eszünkbe, ahol Toldi Miklós Tar Lőrinc páncéljában győz a lovagi tornán, megnyerve ezáltal Tar Lőrincnek Rozgonyi Piroska kezét. A *Florentinában* Helione füvesasszony Philostenest és Hermiaszt a megkülönböztetetlenségig hasonlónak varázsolja, így Philostenes helyett Hermias vív meg Severusszal, illetve Hermias helyett Philostenes üli meg Hermias lakodalmát. A sikeres párbaj után a szerepcsere véget ér. Altades király is sok vívódás után áldását adja lányára, *Florentina* esküvőjére, így a komédia boldogan zárul: Philostenes és *Florentina* esküvőjével.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a színmű tartalmaz egy közjátékot is, amely karneváli tükörként szolgál. A magasztos szerelem helyére a bor öröme kerül, a királyi udvar helyett pedig a kocsmátrágár szavakkal fűtött szobájában találjuk magunkat. Parasztok beszélgetnek az udvarban történetekről, amelynek mulatságosságát a „hősszerelmek” félrehallott nevei világosan mutatják: Fejőstehenes és Faros Ilona. A történet ezen pontján, ahogy Mihail Bahtyin írja a *Dosztojevszkij poétikájának problémái* című művében: „Azokat a törvényeket, tilalmakat és korlátozásokat, amelyek meghatározzák a megszokott, azaz a karneválon kívüli élet rendjét és felépítését, a karnevál idejére felfüggesztik: mindenekelőtt a karnevál hatályon kívül helyezi a hierarchikus felépítést és a hozzá kapcsolódó félelem, áhítatos és mélyesges tisztelet, etikett stb. formáit, vagyis mindazokat a formákat, melyek az emberek társadalmi-hierarchikus és minden más (egyebek közt az életkor szerinti) egyenlőtlenségét demonstrálják.” Ez a feje tetejére fordított világszemlélet, avagy a karneváli világszemlélet egy szín erejéig a *Florentinában* is érvényesül. Fontosnak tartom tisztázni, hogy a karnevál nem a szakrális profanizálását vonja maga után, illetve semmi esetre sem jelent megszenteltelítést. A karnevál voltaképpen összekapcsolja és egymás tükrében látatja a szakralist és a profánt, a nemest és az alantast, illetve az ünnepit és a hétköznapit. Ezért igenis van helye a *Florentina* középső *actus*aként szerepeltetett közjátéknak egy olyan színműben, amely a szerelmet és a barátságot eszményi értéként magasztalja. Ezt a tényt az is tovább hangsúlyozza, hogy nem is egy, hanem több eltérő közjátékváltozat maradt fent a *Florentina* különböző kiadásában és kézírataiban. A karneváli hangvétel, úgy gondolom, hozzáad a mű jelentőségéhez, mivel a szöveg önreflexivitásáról árulkodik.

A *Florentina* kiadása nemcsak a régi magyar irodalom kutatóinak szól, hanem

mindazoknak, akik kedvelik a régi magyar nyelvet. Azoknak is ajánlott, akik érdeklődnek a szerelmet és barátságot próbáló drámai konfliktusok iránt. A színmű műfaji sokoldalúsága, illetve a karneváli hangvétele a közjáték jelenléte olyan olvasók számára is vonzóvá teheti a kötetet, akik a színház-történet felől közelítenek a régi alkotásokhoz. Gyakorlati haszonnal is bír e kiadás, mivel remek alapanyagot kínál a színházi

műhelyek, diákszínpadok vagy akár alternatív társulatok számára, hiszen a színmű nyelvi leleményessége, illetve drámai megoldásai kiváló lehetőséget adnak egy kreatív, értelmező színre vitelre is. Az új kiadás tehát nemcsak a filológus, hanem a rendező vagy akár a laikus interpretátor számára is felfedeznivalókat tartogat.

GYÖRGY NORBERT